

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-9>

**PROBLEMATIC ASPECTS OF DISPUTE SETTLEMENT
WITH THE PARTICIPATION OF A JUDGE IN A CIVIL PROCESS**

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ
ЗА УЧАСТЮ СУДДІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Mozhaikina O. S.

*PhD in Psychology,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of International, Civil
and Commercial Law, Lawyer
State University of Trade
and Economics
Kyiv, Ukraine*

Можайкіна О.С.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
адвокат
Державний торговельно-економічний
університет
м. Київ, Україна*

Koliada S. V.

*secretary of court sessions
Brovary city and district court
of Kyiv region
Brovary, Ukraine*

Коляда С.В.

*секретар судових засідань
Броварський міський районний суд
Київської області
м. Бровари, Україна*

Lishchuk O. V.

*Senior Lecturer of the Department
of International, Civil and Commercial
Law, Lawyer
State University of Trade
and Economics
Kyiv, Ukraine*

Ліщук О.В.

*старший викладач кафедри
міжнародного, цивільного
та комерційного права, адвокат
Державний торговельно-економічний
університет
м. Київ, Україна*

Незаперечним є той факт, що примирення сторін є найбільш бажаним результатом у будь-якому конфлікті, незалежно від того, має він правовий або позаправовий характер. Звісно, що мирне врегулювання цивільного спору може сприяти поліпшенню партнерських (дружніх) відносин, відновленню соціальних зв'язків, а також зниження надмірного навантаження на судову систему.

Про необхідність сприяння примиренню сторін в судовому процесі зазначено в Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (86) 12 щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах, що була прийнята ще у 1986 році. В документі

зокрема зазначено, що з метою сприяння примиренню сторін можна розглядати такі заходи, як: передбачати разом із відповідними стимулами процедури примирення досудового провадження або інші способи врегулювання спорів поза рамками судового провадження; покласти на суддів як одне з основних завдань обов'язок сприяти дружньому врегулюванню спорів усіма можливими методами і з всіх дотичних питань до початку судового провадження у справі чи на будь-якому етапі такого провадження тощо [1].

В загальному можна стверджувати, що право сторін відмовитися від продовження судового процесу в результаті самостійного врегулювання спору є традиційним для цивільного процесу України та виступає прямим виявом принципу диспозитивності і знаходить свій вираз в таких процесуальних діях, як мирова угода або відмова від позову. Вважаємо за необхідне звернути увагу на саме поняття диспозитивності. Так, досліджуючи диспозитивність як базову категорію приватного права О.Є. Кухарев стверджує, що її сутність полягає в нормативно наданій учасникам цивільних правовідносин можливості автономного волевиявлення. Виключно від них залежить реалізація належного їм суб'єктивного цивільного права [2, с. 71].

Пошуки альтернативних способів врегулювання конфліктів (спорів), які б зробили можливим урахування інтересів обох сторін, актуальні для українського суспільства, науки і законодавства [3, с. 78]. Кожна держава вирішує завдання щодо зміни системи врегулювання правових спорів з акцентуванням на примирних процедурах по-своєму. Відтак, складаються різні підходи і формуються різні теорії щодо концепції примирення під час судового процесу. Дане питання в українській процесуальній теорії та судовій практиці останнім часом набуває нового вагомого значення. І це пов'язано із прийнятими змінами до Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), які вступили в силу 15.12.2017 року. Так, відповідно до глави 4 ЦПК України у сторін є можливість врегулювати спір за участю судді, що, в кінцевому позитивному результаті, буде мати вияв в укладенні мирової угоди.

Значення врегулювання спору за участю судді як процесуального інституту полягає в тому, що він є ефективним засобом скорочення часу на розгляд справи, уберігає сторони від значних витрат, пов'язаних з розглядом справи; рішення у спорі, щодо якого ними було досягнуто мирне врегулювання, виконується ними добровільно [4, с. 397].

На даний час ЦПК України не містить чітких правових характеристик врегулювання спору за участю судді, що може призвести до нерозуміння самими суддями та сторонами цивільного процесу структури проведення зазначеної процедури, її мети, завдань та принципів.

Окремими судами України були прийняті і затверджені положення про порядок проведення досудового врегулювання спорів, в яких визначено: поняття; порядок та умови проведення; права та обов'язки учасників переговорів; права та обов'язки судді, який допомагає вести переговори; особливості укладення угоди за результатами переговорів тощо. Так, наприклад, у відповідності до Положення про порядок проведення досудового врегулювання спорів Івано-Франківським окружним адміністративним судом (в редакції, затвердженій рішенням зборів суддів Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 09.07.2013 року) досудовим врегулюванням спору визнається спроба повного або часткового вирішення публічно-правового спору за допомогою судді з врегулювання спорів, шляхом проведення переговорів між учасниками справи адміністративної юрисдикції, підсудної Івано-Франківському окружному адміністративному суду, з метою економії часу та коштів як сторін, так і держави [5]. Привертає увагу те, що зазначене положення було прийняте Івано-Франківським окружним адміністративним судом ще до прийняття змін до ЦПК України, а також Господарського процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України. То ж, вважаємо, що з урахуванням зазначених змін у законодавстві є необхідність прийняття нового положення про проведення врегулювання спору за участю судді. Положення є локальним нормативно-правовим актом, дія якого поширюється лише на відповідний суд, який його прийняв. Таким чином, можна з упевненістю стверджувати про нагальну потребу внесення відповідних змін до цивільного процесуального законодавства України, які б регламентували мету, завдання, принципи, права і обов'язки учасників, а також визначали правовий статус судді, який проводить процедуру врегулювання спору.

Ще одним проблемним аспектом врегулювання спору за участю судді в цивільному процесі є також термінологічна некоректність у визначенні форм проведення зазначеної процедури. Відповідно до ч. 1 ст. 203 ЦПК України формами проведення врегулювання спору за участю судді є спільні та закриті наради. Вважаємо, що зазначені категорії не виключають одна одну. Спільні наради мають обов'язково проходити в закритому режимі, що забезпечує реалізацію принципу

конфіденційності, який, у свою чергу, передбачений ч. 7 ст. 203 ЦПК України. В той же час, вважаємо, що категорію «закриті наради» необхідно замінити на «індивідуальні наради». Індивідуальні наради, на противагу спільним нарадам, передбачають окремі (індивідуальні) зустрічі судді з кожною стороною та її представниками.

Крім зазначеного, проблемним є питання щодо кількості нарад з врегулювання спору за участю судді. В чинному цивільному процесуальному законодавстві відсутнє визначення мінімальної та/або максимальної кількості нарад. В той же час привертає увагу зміст ч. 2 ст. 203 ЦПК України, де зазначено, що з урахуванням конкретних обставин проведення наради суддя може оголосити перерву в межах строку проведення врегулювання [6]. З даної норми випливає, що можливе проведення не одної наради. Але вирішення цього питання покладається лише на суддю, який проводить дану процедуру, а сторони не наділені таким правом. Задля уникнення проблемних питань у практичній діяльності, вважаємо за потрібне передбачити в Цивільному процесуальному кодексі України можливість проведення тієї кількості нарад, які є необхідними для ефективного вирішення спору.

Підсумовуючи варто зазначити, що окреслені проблемні аспекти щодо врегулювання спору за участю судді в цивільному процесі не є вичерпними та потребують проведення ґрунтовних теоретичних та практичних досліджень.

Література:

1. Рекомендація № R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах від 16.09.1986 р. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B)

2. Кухарев О. Є. Диспозитивність як базова категорія приватного права. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 67–73.

3. Можайкіна О. С. Правовий аналіз форм врегулювання спору за участю судді в цивільному процесі. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 77–81.

4. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол. : Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.

5. Положення про порядок проведення досудового врегулювання спорів Івано-Франківським окружним адміністративним судом

(в редакції, затвердженій рішенням зборів суддів Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 09.07.2013 року). URL: adm.if.court.gov.ua/sud0970/dvs/reglament/polog

6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-10>

**IMPROVING THE PRACTICE OF RESOLVING FAMILY
DISPUTES WITH THE APPLICATION OF THE POSITIONS
OF THE DOCTRINE OF SCIENTISTS AND THE DOCTRINE
"DEVELOPMENT OF LAW BY THE COURT"**

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИКИ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ
СПОРІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ДОКТРИНАЛЬНИХ ПОЗИЦІЙ
НАУКОВЦІВ ТА ДОКТРИНИ «ДОБУДОВИ ПРАВА СУДОМ»**

Yanchuk A. A.

*<https://orcid.org/0009-0000-1424-3503>
Postgraduate student of the Department
of Administrative Law, Intellectual
Property and Civil Law Disciplines
of the Kyiv University of Intellectual
Property and Law of the National
University "Odesa Law Academy"
Kyiv, Ukraine*

Янчук А. А.

*<https://orcid.org/0009-0000-1424-3503>
аспірант кафедри адміністративного
права, інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін
Київський університет
інтелектуальної власності та права
Національного університету
"Одеська юридична академія"
м. Київ, Україна*

На практиці доктринальні позиції науковців та добудова права судом зумовлюють позитивний розвиток вирішення сімейних конфліктів. При цьому проблемою цього розвитку є стандартизація тривалого однобічного підходу до вирішення конфлікту з боку правників, учасників сімейних відносин.

Вирішення сімейних спорів діючим законодавством України наразі не завжди допомагає дійти до справедливого балансу між учасниками сімейних правовідносин. Таке твердження пояснюється тим, що розвиток відносин наразі постійно змінюється. При цьому на рівні Верховного Суду КЦС все частіше здійснюється запозичення підходів